

Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round

ОБУЧЕНИЕТО ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ В НАЧАЛЕН ЕТАП ЧРЕЗ САМОСТОЯТЕЛНО РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОЕКТИ ОТ УЧЕНИЦИТЕ

Ваня Кунчева

Основно училище „Йордан Йовков“, Плевен

Резюме. Статията разглежда проблема на обучението по гражданско образование в начален етап. Представя съвременен начин за постигане на високи резултати – използване на технология за проектно обучение на талантиливи ученици. Споделя резултати от участие на ученици в национален етап на олимпиади.

Keywords: civic education, early stage project training

I. Обосновка на проблема

Динамиката в обществените процеси през последните години изправя българското училищно образование пред предизвикателства, които не могат да бъдат успешно посрещнати без качествено гражданско образование. Те са насочени към утвърждаването на гражданското образование като основа за личностното развитие и подготовка на младия човек за социална реализация. Новите реалности налагат нови потребности, а те, от своя страна, изискват съответни знания, умения и компетентности. Днешният облик на младия човек е съвкупност от ценностни качества, но и притежание на активна позиция, обществена ангажираност, адаптивност и гъвкавост, способност за работа в екип, отговорност и самоинициативност.

Удовлетворяването на тези изисквания налага използването на подходящи съвременни технологии и методи в обучението. Една такава възможност е проектнобазираното обучение. Доказан в световен мащаб метод, който комплексира различни интерактивни методики и дава неограничени творчески възможности както за учителя, така и за учениците.

II. Научна интерпретация

1. Гражданското образование като част от образователно-възпитателния процес в начален етап.

Гражданското образование е част от образователния процес, която е насочена към изграждане на социалната култура на учениците, даваща знания за ценностите, институциите, механизмите и процедурите на демократичното общество и създаваща умения за тяхното прилагане.

Гражданското образование в България има свои традиции още от епохата на формирането на модерната българска държава, но и редица проблеми, породени от „дефицита на демокрация и редуцирането на гражданската мисия на образованието“⁽¹⁾ в България през втората половина на XX в.

Гражданското образование в начален етап в момента се изучава като интегрирана междупредметна дисциплина. То изгражда и развива граждански умения и нагласи, стимулиращи отговорно поведение за участие в обществения живот, съдейства за придобиване на специфични компетентности, свързани с прилагането на знания и умения в конкретни практически ситуации. Гражданското образование подготвя учениците за по-добро ориентиране и адаптиране в съвременното демократично общество, за активно участие в социалния живот в условията на културно многообразие и глобализация. Подпомага създаването на механизми за конструктивно участие и промяна в обкръжаващия свят.

2. Проектното обучение – възможност за постигане на целите по гражданско образование.

Реализирането на целите на гражданското образование в начален етап е труден процес както за учениците, така и за учителите.

Възможност за успешното осъществяване на този процес е прилагането на проектното обучение. Обучението чрез така наречения „метод на проектите“ е известно още на реформаторската педагогика. Прилаган в различни варианти, този метод е съществен белег на обновлението, един от различните пътища за преодоляване на нискоефективните страни на традиционното обучение.

През първите десетилетия на XX век Павел Блонски въвежда известните свои „робинзозиади“ – дейности под формата на проекти, подготвяни и провеждани самостоятелно от децата (Бижков, 1981: 44). Видният представител на американската реформаторска педагогика Уошбърн създава нов метод – метода на проектите, който „много учители усвояват и прилагат“, като създават материали за развитие на активността и самостоятелността на учениците (Бижков, 1981: 46). Методът на проектите е един от основните двигатели в осъществяването на дело на демократизацията в образованието и индивидуалната ориентация в педагогическата дейност на големия американски философ и педагог Джон Дюи, който се смята за негов теоретик. Чрез проектите учениците изпълняват различни по вид дейности, като формират определени интереси, усвояват знания и умения. Те участват самостоятелно в подготовката, провеждането и отчитането на резултатите от тези проекти. В педагогическите идеи на Деклори се отделя специално място на „активните методи и т.нар. работни проекти и планове“ (Бижков, 1981: 54). Те са насочени към подбуждане на активния елемент у детето – интереса. Учениците активно и самостоятелно усвояват знания, придобиват умения чрез планиране, подготовка и провеждане на различни дейности. Както и обобщават по различен начин своите резултати. Ценното в същността на проектното обучение е, че от една страна, определя философия

на преподаване, насочена към пълноценно развитие, от друга – по естествен начин предизвиква детската активност, защото „е в действителност обучение, обърнато към детето“ (Яначкова, 2003: 77).

В САЩ проектите са стандартният начин за вършене на работа. В ЕС те също имат широко разпространение, като всички програми за финансиране от ЕК работят на проектен принцип. Това се дължи основно на факта, че когато са управлявани правилно, те са изключително прозрачни и всеки заинтересован от проекта е в течение с развитието му. Проектите са задължителни в някои индустрии в България поради уникалността на всяко начинание в тях: строителство, информационни и комуникационни технологии, маркетинг и реклама, научноизследователска дейност, инвестиционни, средния бизнес и селското стопанство и други. Т.е. бъдещето на младите хора е свързано с умението да се разработва проект.

III. Цели на обучението по гражданско образование при разработването на проекти

1. Постигане на специфични знания и умения, както и важни компетентности.

Обучението на малките ученици в самостоятелно разработване на проекти е сложна задача. Тук става въпрос за подготовка на цялостни проекти по определен проблем и е свързано с участието на напреднали ученици в състезания и олимпиади. В този смисъл обучението е насочено към постигането на конкретни специфични знания и умения. Това в голяма степен е цел не само на обучението за участие в състезания и олимпиади, а изобщо при разработването на проекти в която и да е област на обучението. Представям ги в най-съкратен вид.

1.1. Знания и умения:

- повишаване на чувствителността към решаване на обществени проблеми;
- умение за идентифициране на проблеми;
- умение за изследване на проблеми и събиране на информация;
- предлагане на решения за решаване на проблемите;
- разработване на план за действие.

1.2. Комуникативни компетентности:

- умения за сътрудничество в междуличностните отношения;
- оказване на подкрепа и общуване във висока степен;
- изслушване и искреност в условията на свободно изразяване;
- отстояване на собствено мнение;
- споделяне на отговорности и осъзнаване на собствен дълг;
- активност и инициативност чрез съвместна дейност и диалог.

2. Организация на обучението

2.1. Разработване на програмна рамка за обучение на учениците.

2.2. Осигуряване на изява на талантливите ученици с подчертани интереси и творчески способности в областта на гражданското образование.

IV. Резултати

Пресечната точка на гражданското образование и проектното обучение е продиктувана по естествен начин от ежедневната реалност на динамичните промени в съвременния живот. Личността на младия човек днес има характеристика, в която черти като самостоятелност, умение за работа в екип, общуване, сътрудничество, творчески подход и други са задължителни за пълноценната му реализация. Както и умението да разработва проект.

При използване на метода на проектното обучение винаги е трудно осъществяването му в практически план. Как да се подготвят учениците за тази сложна за тях дейност? Тук трябва да се прави разлика между участието на учениците в дейностите на разработени проекти от различни организации и самостоятелното разработване на проекти от учениците. За тази цел се изисква точна и ясна организация, която включва продължителност на обучението, теми и очаквани резултати. Поставих си за цел разработването на такава рамка. Тя включва теми по всички етапи на действителната проектна рамка. Също така указания за възможните дейности и мероприятия, които обезпечават постигането на поставените цели (Приложение №1). Важен момент от програмната рамка са очакваните резултати.

В конкретния случай тези резултати се показват при участието на обучаваните ученици в състезания и олимпиади по гражданско образование. Оценката на техните проекти се осъществява от комисии, които отчитат придобитите знания и умения за разработване на проект, както и специфичните компетентности (преценка на връзка между цели и резултати, обосноваване на ресурси за осъществяване на целите, съобразяване с различни гледни точки, разгръщане на аргументация от различни позиции, умение за самокоригиране, оценка на постигнатото в личен и обществен план и др.).

Съществен белег на проектите е, че те са свързани с общественозначим проблем и предлагат идеи за неговото преодоляване. Целите и дейностите са насочени към промяна и съдържат апел за подкрепа. Публичната защита на проектите дава не само възможност за лична изява, но и представлява „празник на гражданското образование“, демонстрация на съпричастност и активно отношение към проблемите.

Резултатността се показва и чрез реализираните дейности и мероприятия, заложи в проектите на учениците (изложби, срещи, репортажи, посещения и др.); изработени брошури, макети, схеми, книжки и други според проектите.

Постигнатите успехи показват изградени у учениците умения за:

- защита и отстояване на позиция;
- общуване и комуникация;
- сътрудничество и работа в екип;
- търсене на помощ при организиране на дейности.

Както и показани качества на личността като:

- увереност;
- съпричастност към проблемите на обкръжаващия свят;
- активност.

За участие в Първи етап на Националния кръг на Първото национално състезание по гражданско образование – София, 2007 г. (на този етап се допускат първите 20 проекта по точки от страната), се класира следният проект:

„Зелени патрули за приятна и здравословна учебна среда“

Основните цели на този проект са с екологична насоченост. Чрез дейностите се осъществи ежедневно дежурство на ученици за опазване на чистотата в училище и обогатяване на сградата и двора с растителни видове. Бяха ушити униформи на зелените патрули и поставени кошчета за разделно събиране на отпадъци на всеки етаж. Създаден бе Правилник за избор на учениците за зелени патрули и други дейности. Проектът се отрази в местните медии.

За Първи етап на Националния кръг на Първата олимпиадата по гражданско образование – Бургас, 2008 г. (на този етап се допускат първите 20 проекта по точки от страната), се класира следният проект:

„Усмивка и добро сърце“

Основните цели на проекта са възпитаване на нравствени добродетели – добродетелност, съпричастност, толерантност и качества на личността като позитивност, вяра, отговорност, ангажираност. Дейностите са насочени към създаване на приятелски отношения с деца от ДДЛРГ „Детелина“ в Плевен. Учениците изработваха предмети и празнуваха заедно най-големите празници. Проведен бе общоградски конкурс на тема „Най-добрата постъпка“ в партньорство с Център за работа с деца в Плевен. Проектът бе отразен в местните медии.

За Първи етап на Националния кръг на олимпиадата по гражданско образование – София, 2012 г. (на този етап се допускат първите 20 проекта по точки от страната), се класира следният проект:

„Храни и здраве“

Целите на проекта са насочени към здравословното хранене на малките ученици. Организирани бяха дни на различни плодове и зеленчуци, в които всички ученици ги хапваха заедно, споделяха наученото предварително за хранителната им стойност и ползата за здравето, четяха произведения за тях и рисуваха рисунки. Направиха пирамида на здравословните храни. Подготвиха книжка „В страната на плодовете и зеленчуците“ с материали от проучвателската дейност, свои произведения, забавни материали и картинки за оцветяване. Написаха и приготвиха съвместно със своите родители различни здравословни рецепти, някои от които бяха изпратени в кулинарни предавания.

Учениците, защитили проектите, получиха грамоти за отлично представяне и награди.

Приложение №1

Програмна рамка за обучение на ученици от начален етап по гражданско образование за самостоятелно разработване на проект

№	Тема	Очаквани резултати
1	Светът около нас. Какъв е в действителност? Какъв трябва и бихме искали да бъде. Беседа с групова работа.	Оценява значението на устойчивото развитие на средата като стратегия за оцеляване на човечеството.
2	Идентифициране на групи проблеми в заобикалящия свят. Ориентация в интереси и желания на учениците.	Познава наличието и възникването на проблем.
3	Оформяне на проектопредложения. Избор на начина на работа – самостоятелно или в екип.	Оценява връзката между интереси и възможности. Формулира идея.
4	Как се разработва проект? Запознаване със структурата на проектната рамка.	Ориентира се в етапите и съдържанието на структурните елементи на проекта.
5	Идея на проекта, актуалност. Описание на конкретните идеи.	Преценява значимостта на собствената идея в обществен план. Изгражда езикови умения за описанието ѝ.
6	Определяне на целите на проекта.	Показва компетенции за връзка между цели, дейности и резултати.
7	Избор на име и емблема на проекта. Изработване на емблемата.	Прави обобщения. Изразява идеи и мисли чрез символи.
8	Избор на символ и мотото на проекта.	Умее символично да представя идейно-тематичния смисъл на проекта.
9	Проучване на проблемите. Четене и коментиране на материали.	Умее да работи с текстова информация. Изказва собствено мнение. Проявява критическо мислене.
10	Дискутиране на основни принципни становища.	Изградено чувство на увереност и умение за общуване.
11	Методи и средства за регистрация на база данни от факти, явления, събития, научни знания, обществено мнение (таблица, графика, рисунка, чертеж, анкета, дневник).	Умения за техническа обработка и представяне на данни.
12	Изготвяне на подходящи бланки за регистрация.	Прилага в реална ситуация математически и езикови знания.

13	Регистрация на събраните данни в съответни бланки.	Умение за самостоятелна работа.
14	Заучаване на знания от различни източници по избраната тема на проекта.	Придобити знания по темата.
15	Дейности по осъществяване на проекта – планиране.	Умее да планира работата. Избира подходящи дейности за постигане на дадена цел.
16	Осигуряване на помощ при организиране на мероприятия и дейности – родители, близки, училище, община, читалище или други.	Изгражда начални умения за справяне при възникнали ситуации.
17	Организиране на дейности – място, час, интериор, костюми.	Формирани на организаторски умения според възрастта.
18	Необходими материали. Изчисляване на финансовата стойност на проекта.	Може да планира бюджет съобразно зададени параметри.
19	Изработване на предмети – макети, апликации, схеми или други според заложеното в проектите.	Практическо приложение на художествено-технически умения.
20	Изготвяне на материали – брошура, плакат, комикс, книжка или други според решенията в проектите.	Практическо приложение на комплексни знания и умения.
21	Изработване на обяви за мероприятия. Избор на място за поставянето им.	Умение за съставяне и художествено оформяне на обява.
22	Изработване на покани за гости, писане на писма до партньорски организации, до медии за отразяване на събития по дейностите.	Умение за съставяне и оформяне на съответния вид литературен текст.
23	Популяризиране на проекта – значение и начини на извършване – публикации на материали, изложба от материали, радиопредаване, репортажи от медии и други. Вземане на решения за конкретните проекти.	Доказва ролята на общественото мнение и медиите в живота на обществото.
24	Подготовка на представителната форма на проекта – текстов и снимков материал.	Умее да преценява и подбира подходящ материал по тема.
25	Изготвяне на представителната форма – избор на начин: постер, презентация или други, по решение на учениците.	Изразява и аргументира собствено мнение.

26	Представяне на проекта – избор на представител (при групов проект), указания за комуникация, поведение.	Показва компетенции и умения за комуникация.
27	Представяне на проекта – работа с представителя за защита на проекта.	Разгръща аргументация от различни позиции.

БЕЛЕЖКИ

1. Наръчник (2005). Гражданство и образование София: Фондация „Пайдея“.
2. Програма „Гражданин“, център „Отворено общество“, С., 2003.
3. ДООИ за учебно съдържание по гражданско образование, Приложение №4, Наредба №2/18.05.2000 г. на МОМН.
4. Регламент за организиране и провеждане на олимпиада по гражданско образование, МОМН www.minedu.government.bg/opencms/.../2012-2013_ol_civ-edu-1.pdf

ЛИТЕРАТУРА

- Бижков, Г. (1981). *Реформаторска педагогика*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“.
- Яначкова, М. (2003). Практическо приложение на обучението чрез проекти в началното училище в Торхаут – Белгия. *Начално образование*, 1.

TRAINING IN CIVIL EDUCATION IN INTRODUCTORY STAGE THROUGH INDEPENDENT ELABORATION OF PROJECTS FROM STUDENTS

Abstract. The article presents the issue of training in civil education in introductory stage. It presents a modern way of achieving high results using the technology of project training of gifted children. It shares the results from participation of students in National Olympics.

Vanya Kuncheva, major teacher

✉ Secondary school „Yordan Yovkov“
22, Petko Karavelov str.
Pleven, Bulgaria
E-mail: vanq_kuncheva@abv.bg